

El món d'ahir

Tan sols qui podia mirar el futur sense preocupacions assaboria el present amb bon ànim

Stefan Zweig va néixer el 28 de novembre del 1881 i va morir el 22 de febrer del 1942. Recordem l'escriptor austriac llegint un fragment del llibre *El món d'ahir. Memòries d'un europeu* (<http://www.quadernscrema.com/llobres/el-mon-d-ahir>), un testimoni dels canvis que van trasbalsar l'Europa del segle XX entre les dues guerres mundials. Zweig planteja una reflexió en forma d'advertència: la seguretat pot trontollar en qualsevol moment i hem de valorar i defensar allò que som i tenim.

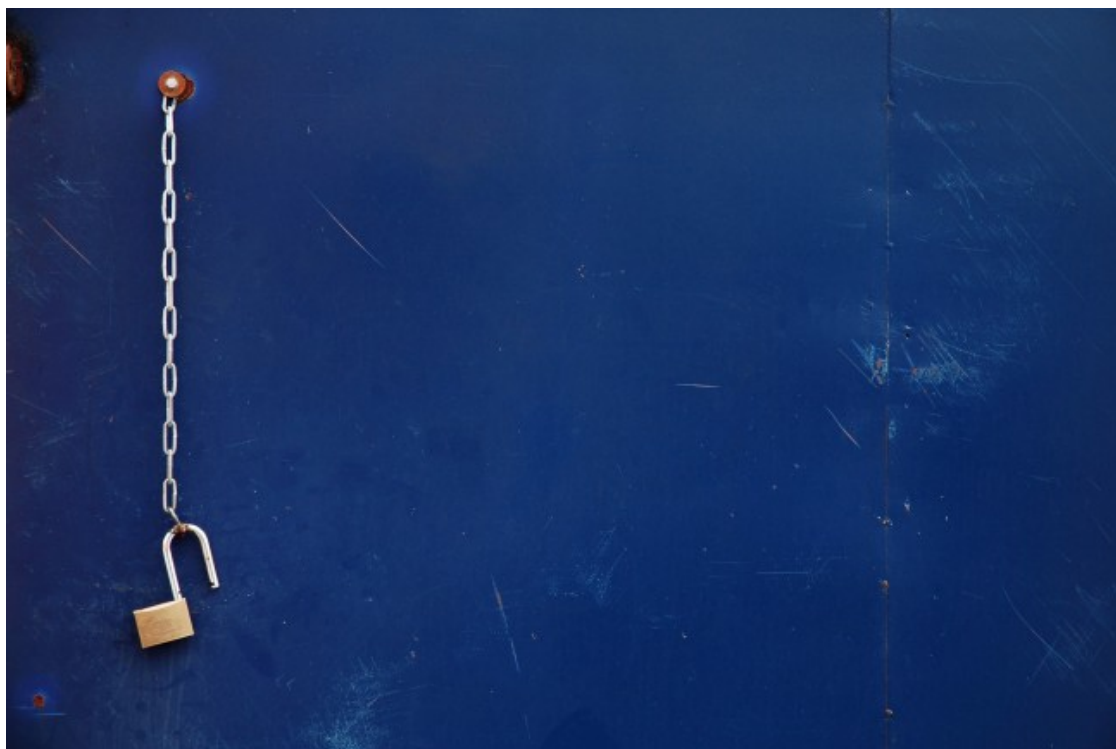

Foto: Gal

El món de la seguretat

Educats en silenci, tranquil·litat i austeritat,
se'ns llança de cop al món;
cent mil ones ens envolten,
tot ens sedueix, tot de coses ens agraden,
moltes d'altres ens enutgen, i d'hora en hora
titubeja el sentiment fàcilment inquiet;
sentim, i allò que sentim
la bigarrada confusió del món ho esbandeix.

Goethe

Si busco una fórmula pràctica per a definir l'època d'abans de la Primera Guerra Mundial, l'època en què vaig créixer, espero haver trobat la més concisa dient que va ser l'edat d'or de la seguretat. A la nostra monarquia austríaca gairebé mil·lenària tot li semblava creat per a durar i el mateix Estat semblava la garantia suprema d'aquesta estabilitat. Els drets que atorgava als seus ciutadans eren garantits pel Parlament, representació del poble lliurement elegida, i tots els deures tenien uns límits ben fixats. La nostra moneda, la corona austríaca, circulava en peces d'or brillant i se'n garantia així la invariabilitat. Tothom sabia quant tenia o quant li corresponia, què li era permès i què prohibit. Tot tenia la seva norma, la seva mesura i el seu pes determinats.

Qui posseïa una fortuna podia calcular exactament quin interès li donava anualment; el funcionari o el militar, al seu torn, podien trobar amb tota seguretat al calendari l'any que ascendirien i que es jubilarien. Totes les famílies tenien un pressupost fix, sabien quant havien de gastar en la casa i el menjar, en vacances i ostentació i, a més, reservaven sens falta i amb tota cura una petita quantitat per a imprevistos, malalties i metges. Qui tenia una casa, la considerava una llar segura per als fills i els néts, terres i negocis passaven de generació en generació; mentre un nadó encara era al bressol, ja li dipositaven un òbol a la guardiola o a la caixa d'estalvis per al camí de la vida, una petita «reserva» per al futur. En aquell vast imperi tot ocupava el seu lloc, ferm i immutable, i el lloc més alt de tots, l'ancià emperador; i si aquest moria, se sabia (o es creia saber) que en vindria un altre i res no canviaria el ben calculat ordre. Ningú no creia en guerres, revolucions ni daltabaixos. Radicalisme i violència semblaven del tot impossibles en una era de la raó.

Aquest sentiment de seguretat era la possessió més preuada per a milions de persones, l'ideal comú de vida. Tan sols amb aquesta seguretat pagava la pena de viure la vida i cercles cada vegada més amplis cobejaven la seva part d'aquest bé. Primer van ser només els hisendats, que gaudiren d'aquest privilegi, però de mica en mica s'hi van abocar les grans masses; el segle de la seguretat esdevingué l'edat d'or de les assegurances. La gent assegurava la casa contra el foc i els robatoris, els camps contra les pedregades i les tempestes, el cos contra accidents i malalties, subscribia rendes vitalícies per a la vellesa i dipositava al bressol de les filles una pòlissa per al futur dot. Finalment, els obrers i tot es van organitzar, van aconseguir un sou estable i seguretat social; el servei domèstic estalviava per a una assegurança de vellesa i es pagava per endavant, a terminis, l'enterrament. Tan sols qui podia mirar el futur sense preocupacions assaboria el present amb bon ànim.

En aquesta entenedridora confiança de poder parapetar la vida fins a l'última bretxa contra qualsevol irrupció del destí, s'hi amagava, malgrat tota la solidesa i la modèstia de la seva concepció de la vida, una gran i perillosa arrogància. El segle XIX, amb el seu idealisme liberal, estava convençut d'anar pel camí dret i infal·lible vers «el millor dels mons». Hom mirava amb menyspreu les èpoques anteriors, amb les seves guerres, fams i revoltes, com si fossin temps en què la humanitat encara era menor d'edat i no prou il·lustrada. Ara, en canvi, només era qüestió de dècades superar definitivament les últimes restes de maldat i violència, i aquesta fe en el «progrés» ininterromput i imparabile tenia per a aquell segle la força d'una veritable religió; la gent ja creia més en aquell «progrés» que en la Bíblia, i el seu evangeli semblava irrefutablement provat pels nous miracles diaris de la ciència i de la tècnica.

De fet, cap a la darrera d'aquell segle pacífic, un progrés general s'anà fent cada vegada més visible, més ràpid, més variat. Als carrers, de nit, en comptes de llums tristos, hi cremaven fanals elèctrics; les botigues de les capitals duïen el seu nou llustre seductor fins als suburbis; una persona ja podia parlar amb una altra a distància gràcies al telèfon; l'home ja podia recórrer grans distàncies en cotxe sense cavalls i amb noves velocitats; ja s'elevava pels aires realitzant així el somni d'Ícar. El confort sortí de les cases senyorívoles i entrà a les burgeses, ja no calia anar a buscar aigua a les fonts o als pous, ni encendre foc amb penes i treballs a la llar, la higiene es propagava, la brutícia desapareixia. Les persones es feren més belles, més fortes, més sanes,

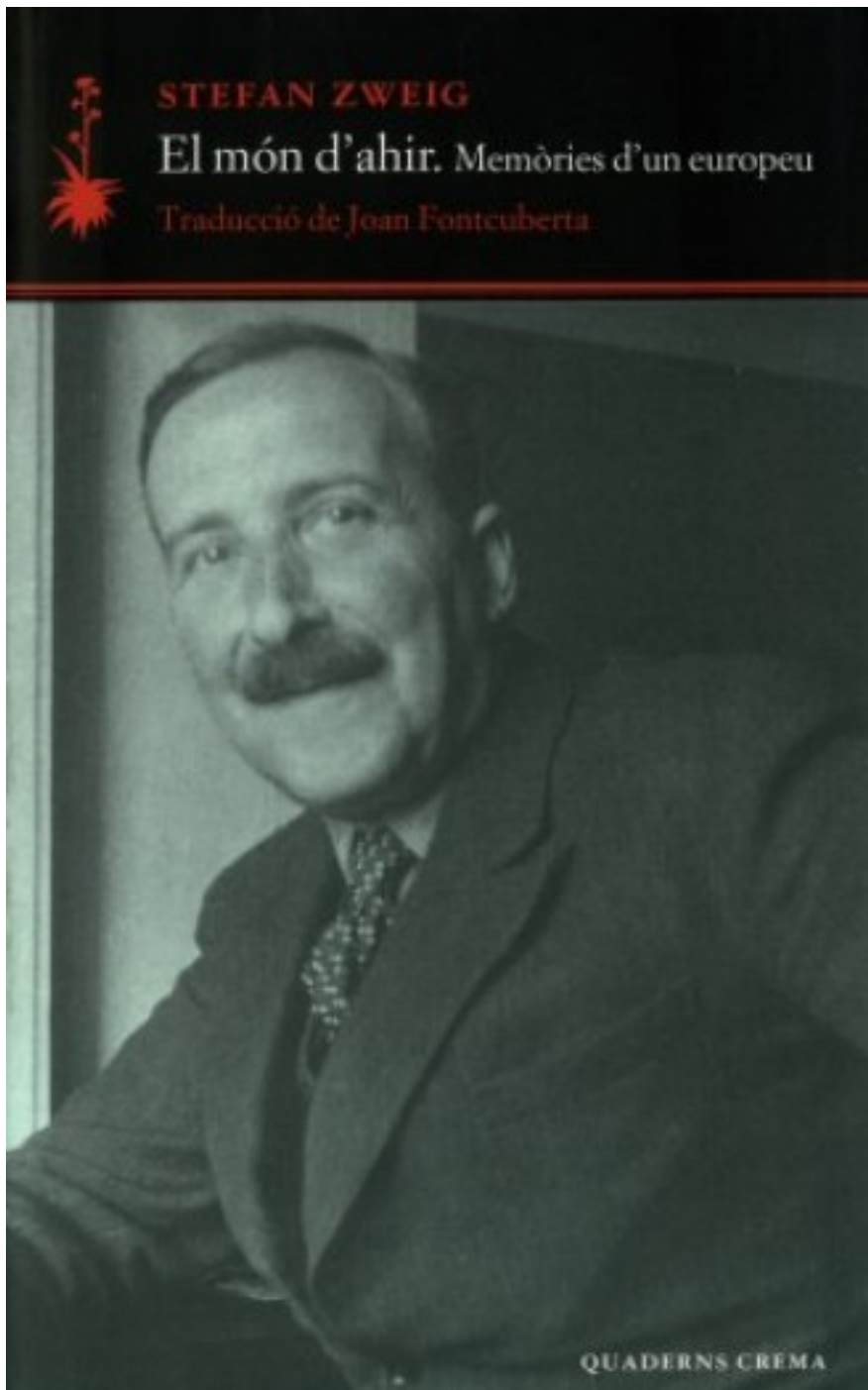
des que l'esport els trempà els cossos, cada vegada es veieren menys esguerrats, golluts i mutilats pels carrers, i tots aquests miracles eren obra de la ciència, l'arcàngel del progrés.

També en l'àmbit social s'avançà: any rere any l'individu obtenia nous drets, la justícia procedia amb més suavitat i humanitat i fins i tot el problema dels problemes, la pobresa de les grans masses, ja no semblava insuperable. S'atorgà el dret de vot a cercles cada cop més amplis i, amb ell, la possibilitat de defensar legalment els seus interessos; sociòlegs i catedràtics rivalitzaven en l'afany de fer més sana i àdhuc més feliç la vida del proletariat... ¿Què té d'estrany, doncs, que aquell segle s'adelités en les seves conquestes i considerés cada dècada acabada com un simple esglaó d'una altra de millor? Es creia tan poc en recaigudes en la barbàrie -per exemple guerres entre els pobles d'Europa- com en bruixes i fantasmes; els nostres pares estaven plenament imbuïts de la confiança en la força infal·liblement aglutinadora de la tolerància i la conciliació. Creien honradament que les fronteres de les divergències entre nacions i confessions es fondrien a poc a poc en un humanisme comú i que així la humanitat aconseguiria la pau i la seguretat, aquells béns suprems.

Per als d'avui, que ja fa temps vam esborrar del vocabulari la paraula «seguretat» com un fantasma, ens és fàcil de riure'ns de la il·lusió optimista d'aquella generació, engegada per l'idealisme, per a la qual el progrés tècnic havia d'anar seguit necessàriament d'un avenç moral igual de ràpid. Nosaltres, que en el nou segle hem après a no sorprendre'ns de cap nou esclat de brutalitat col·lectiva, nosaltres, que cada dia esperàvem una atrocitat pitjor encara que la del dia abans, som força més escèptics respecte a la possibilitat d'educar moralment l'home.

Vam haver de donar la raó a Freud quan afirmava que en la nostra cultura i la nostra civilització tan sols hi veia una capa prima que a cada moment pot ser perforada per les forces destructores de l'infern; hem hagut d'avesar-nos de mica en mica a viure sense terra sota els peus, sense drets, sense llibertat, sense seguretat. Ja fa temps que, per salvaguardar la nostra pròpia existència, vam renegar de la religió dels nostres pares, la seva fe en un avenç ràpid i durador de la humanitat; als qui hem après amb horror, ens sembla banal aquell optimisme precipitat davant d'una catàstrofe que, d'un sol cop, ens ha fet recular mil anys d'esforços humans. Però, malgrat que fos tan sols una il·lusió, era una il·lusió magnífica i noble, aquella a la qual els nostres pares servien, més humana i profitosa que les consignes d'avui.

El món d'ahir. Memòries d'un europeu <http://www.quadernscrema.com/libres/el-mon-d-ahir>

© Stefan Zweig
© de la traducció: Joan Fontcuberta
© Quaderns Crema, 2001